

# Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek

Közösségi összefogással kidolgozott  
natúrparki szemléletű élő értékeink Kőszegdoroszlón



## Szakmai anyag



Megbízó: Kőszegdoroszló Önkormányzata



Készítő: Írottkő Natúrparkért Egyesület

az UTIRO LEADER helyi akciócsoport VP6-19.2.1.-90-Ö.1-17 helyi felhívása keretében



# ELŐSZÓ

A natúrparki szemléletű települési értéktárak összeállításánál világossá vált, hogy az Írottkő Natúrparkért Egyesület talán még sosem vállalkozott ilyen nagy horderejű, natúrparki projekt megvalósítására. Sose gondoltuk volna előtte, hogy ez a térség ennyi kincset, ennyi gyöngyszemet őriz. Az esti beszélgetések, fórumok, kutatások, telefonok rengeteg tudást, információt adtak nekünk, natúrparki munkatársaknak.

Hallottunk helyi történetekről, temetőkről, templomokról, kápolnákról, keresztekéről, ritka fákról, erdőkről, szőlőkről, borokról, ételekről, népszokásokról, programokról, mondákról, hegyekről, mesékről.

Láttunk népi értéket képviselő tárgyakat, múzeumokat, kiállításokat, fényképeket, régi családi iratokat. Köszönet és hála érte azoknak, akik megosztották velünk tudásukat, jószándékúan segítettek nekünk.

Természetesen nem lehet teljeskörű ez az értéktár, nem vagyunk helyi lakosok, elmondásokból, beszélgetésekből, kérdőívekből, „nyomozások” alapján dolgoztunk.

De mi rengeteget tanultunk az anyag összeállítása alatt, és ezt KÖSZÖNJÜK. Reméljük Önök is találnak majd az értéktárban olyan újdonságokat, érdekességeket, amiről eddig még nem volt tudomásuk, vagy ilyen összefoglaló módon eddig még nem olvastak róla.

Az anyag elkészítésének elsődleges célja a településeket további pályázati lehetőségekhez juttatni, de eközben az értéktárban, a natúrparki gyöngyszemek összeállításánál nagyon sok tudásanyag halmozódott fel. Használják fel ezeket, olvassák, és legyenek büszkék falujukra.

Mi nagyon büszkék vagyunk a kőszegdorozslói gyöngyszemekre!

Kérem, olvassák olyan szeretettel, amilyen jó szívvvel készítettük.

Tisztelettel,

az Írottkő Natúrpark nevében

Bakos Márton, Gyórfy Gábor



## Tartalom

ELŐSZÓ .....	2
A Kőszegdorozslói gyöngyszemek dícsérete.....	6
Kőszegdorozsló legragyogóbb gyöngyszemei.....	6
Kőszegdorozsló történelmi és kulturális hagyományai .....	6
Kőszegdorozslói Gyöngyszemek – élő természeti értékeink.....	7
A Kőszegdorozslót átszelő patakok.....	7
Pogány, a szőlőművelés egyik ókori bölcsője .....	8
Búzaérő körtefa a Fő utca 46. számban.....	8
A Pogányban nagy számban élő foltos szalamandra.....	8
A Pogány kútjaiban nagy számban élő alpesi-és pettyes gőte .....	9
A Boski-kút .....	9
Kőszegdorozsló Kőszeghegyalja kapuja .....	9
Az egykori Kőszegdorozslói halastó .....	9
Az egykori kőszegdorozslói homokbánya .....	10
A házi berkenye az evangélikus imaház mögött.....	10
Kőszegdorozslói Gyöngyszemek – kiemelkedő ünnepeink és szokások .....	10
Falunap Kőszegdorozslón.....	10
Nőnap ünnepség Kőszegdorozslón .....	10
Kőszeghegyaljai Nyitott Pince Nap, Pogány.....	11
Faültetés az újszülött gyermekeknek Kőszegdorozslón .....	11
Nős-nőtlen futballmérkőzés Kőszegdorozslón Húsvéthétfőn .....	11
Betlehemezés házról házra Kőszegdorozslón.....	11



Kangaraszás népi hagyománya Kőszegdoroszlón .....	12
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek - kiemelkedő személyek .....	12
Torda Géza, a helytörténeti kötet szerzője .....	12
Jankó István, Doroszló elfeledett „szabadsághőse” .....	12
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – művészetek és művészi kézművesség .....	13
A Szent Márton templom festményei .....	13
A kőszegdoroszlói római kori szobormaradvány .....	14
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – épített értékeink (szakrális, lakó- és gazdasági épületek, régészet, szobrok, egyéb) .....	14
Szent Márton templom .....	14
Kőszegdoroszlói Evangélikus Társegyházközség temploma .....	14
Kőszegdoroszló ősi településképe és szerkezete .....	15
Különleges házak Kőszegdoroszlón .....	15
Az egykori halastó gátmaradványa .....	15
Az új gát a Cáki-patakon .....	16
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – Vendégcsalogató és vendégfogadó gyöngyszemek .....	16
A Faluház vendégfogadó szobája .....	16
Az „alpannonia® kapu” a Faluház előtt .....	16
A Kampits Családi Pince a Pogány bejáratában .....	16
Az Alasz Pince a Pogány panorámás felső útján .....	17
Akácosházak a Pogányban .....	17
Baráth Klementina „Szalamandra” vendégháza a Pogányban .....	17
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – Helyi termékek és a helyi gazdaság megtartói .....	17



Helyi termékek .....	17
Helyi mezőgazdálkodás .....	18
Ökológiai gazdálkodás.....	18
Kézműves foglalkozások .....	18
Lakóhelyek, lakókörnyezet és környezettudatosság .....	18
Helyi szolgáltatások.....	19
Naisz Méhészet Kőszegdoroszlón .....	19
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – Kőszegdoroszlót megtartó jelentős közösségek ...	19
Kőszegdoroszlói Önkéntes Tűzoltó Egyesület .....	19
Kőszegdoroszlói Színjátszókör .....	20
Az Evangélikus Egyházközség és a Sartoris Szeretetszolgálat munkája Kőszegdoroszlón .....	20
Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – Sport, hobbi, szabadidő .....	20
Kőszegdoroszló kerékpárúttjai .....	20
Gyalogtúrázás Kőszegdoroszlón .....	20
Kerékpározás Kőszegdoroszlón.....	21
Megjegyzés.....	21



## **A Kőszegdoroszlói gyöngyszemek dicsérete**

*„A dicsérés nem mindig dicséret, az ünneplés nem lesz mindig méltó ünnep. Még jó szobor is lehet olyan, hogy voltaképp eltakarja, akit fölmutatna. Elég egy nem jellegzetes gesztus. Sőt egy kihagyott gesztus.*

*Egy nép halhatatlanjait, vagyis örökjáró szellemi vezetőit méltó helyükre állítani s ott folyton jó működésben tartani, ahhoz kell annyi alaposság és lelkiismeret, mint egy gép központi fogaskerekeinek jó beillesztéséhez és állandó jó működtetéséhez. Hisz még a halhatatlanság is halandók – jó értékmegőrzők – műve.”*

- *Illyés Gyula: A teljes szobor, részlet*

### **Kőszegdoroszló legragyogóbb gyöngyszemei**

Csokorba szedjük, felfűzzük életünk különböző területein fénylő, legragyogóbb kőszegdoroszlói Gyöngyszemeket. Olvashatnak Kőszegdoroszló különleges természeti értékeiről, történelmi és kulturális hagyományairól, kiemelkedő ünnepeiről és a falu jelenkori rendezvényeiről, valamint a falu történetének kiemelkedő személyiségeiről is. Szó kerül az épített értékekről, a vendégcsalogató és vendégfogadó élménypontokról, jelentős helytörténeti tárgyokról, kézműves hagyományokról és meghatározó művészeti emlékekről is. Számot adunk a Kőszegdoroszló életében 2020-ban jelentős közösségekről, a helyi közösségi élet formálóiról. Kőszegdoroszló gyöngyszemeinek köre évről évre mélyül, megújul és bővül is. Az itt feljegyzett kőszegdoroszlói Gyöngyszemek ápolást, gondozást érdemelnek – és külön-külön is, további, részletesebb kimunkálásra méltóak!

*Reméljük, kedvüket lelik Kőszegdoroszló legragyogóbb gyöngyszemeiben!*

### **Kőszegdoroszló történelmi és kulturális hagyományai**

A község területén már a vaskorban éltek emberek, ezt bizonyítják az itt talált csontvázas sírok és kerámia töredékek. A Pogány nevű szőlőhegy déli hegyoldalán már a római korban is szőlőtermesztés és borászat folyt, erre utal az itt a 19. században talált Bacchus szobormaradvány is.



Kőszegdoroszló községet 1279-ben Durisley-ként említik először. Kezdetben a Németújváriak birtoka, majd a kőszegi család leverése után királyi birtok lett. 1405-ben Luxemburgi Zsigmond a Garai családnak adta. Doroszló mindig Kőszeggel tartott, így a 15. század közepén osztrák birtok volt, a 17. század végén pedig az Eszterházy család szerezte meg.

Katolikus temploma nagyon régi, eredetileg román stílusú, melyből a szentély és a keleti oldalon levő két kis ablak maradt meg. A község lakói a 16. században evangélikusok lettek, a község 1633-ban vált anyagyülekezetté. Templomában 1650. január 11-én és 1666. december 14-én tartottak evangélikus zsinatokat. A templomot 1673 körül az ellenreformáció hatására vissza kellett adni a katolikusoknak, ám még 1697-ben is Doroszló 310 lakosából csupán 32 volt katolikus. Az evangélikus hívek Nemescsóra voltak kénytelenek istentiszteletre átjárni, hiszen az evangélikus templom építésére csak II. József türelmi rendelete után nyílt lehetőség.

A település egyediségét építészetileg a 19. századból megmaradt polgári stílusú lakóházak és a mives kapuk adják, a 20. század második felében Magyarországon népszerű tipikus falusi kockaházak egészen kivételesen itt nem épültek.

## **Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – élő természeti értékeink**

### ***A Kőszegdoroszlót átszelő patakok***

Kőszegdoroszlót három kis patak szeli át, nyugati irányból a Szerdahelyi-patak, északnyugatról a Cádi-patak, északról a Doroszlói-patak. Vizük tiszta, bennük az 1950-60-as években még nagy pisztrángok éltek, a patakok romantikusan kanyargó medre megkapó. Nyaranta az árkok kis híján kiszáradnak, egy komolyabb zivatart követően azonban sok esetben árvízhelyzet alakul ki a településen, sőt, esetenként negyedikként a temető felől is megindul egy komolyabb vízhozamú patak. Az áradások oka a hegyen tapasztalható gyakori és nagy területre kiterjedő erdőirtás-fakitermelés, a talaj vízmegkötő képessége romlott az évek során. Az árvizek állandó veszélyforrást jelentenek, kockázatosá teszik az esetleges út-híd-járda felújításokat. 2020-ban elsőként a Cádi-patakon kezdték el gát építését (kb. 200 millió Ft-os beruházás), de a Doroszlói-patakon is szükséges lenne ezt a munkát elvégezni, a gátak turisztikai attrakcióként is funkcionálhatnak majd.



## ***Pogány, a szőlőművelés egyik ókori bölcsője***

Közigazgatásilag Kőszegdoroszlóhoz tartozik a röviden csak „Pogány”-nak (figyelem, nem „Pogányok”, a doroszlóiak ma is rövidítve úgy mondják, hogy „megyek a Pogám’ba”.) hívott terület. „Villa autem Pugan”... A környéken a római korban villagazdaságok működtek, Kőszeg „még sehohol sem volt”, amikor itt a déli hegyoldalakon már szőlőt termesztettek és bort készítettek, a környéken szőlőre utaló írások is csak a Pogánnyal kapcsolatban maradtak fenn legrégebből az évszázadok során. Nagyot ugorva az időben, Kőszegi Iván és Miklós 1279-ben nem tudtak megosztani Pogányon, így az egykori falu területét a pogányi patak választó vonalával megfelezték. Miklós része Cák faluhoz került. Iván a pincés, szőlős területrészt Doroszlóhoz és nem Kőszeg városának határához csatolta. Pogány falu sorsát végleg megpecsételő osztást a cáki oldalon egy erdős dűlőnév őrizte meg. A pogányi patak "túloldalán" lévő immár cáki erdőterület a mai napig az Oszta nevet viseli. A kőszegdoroszlóiak a Pogányban található telkekhez nagyon ragaszkodtak, azokat nem lehetett tőlük csak úgy megvásárolni, mára azonban erősen megváltozott a tulajdonosi kör, ám a doroszlóiak ma is „foggal-körömmel” védik telkeiket, azok generációkon át családon belül maradnak. A doroszlóiakon kívül azonban nagyon régről cákiak és kőszegiek is rendelkeznek telkekkel a Pogányban. Az alsó úton a pincesoron, a felső úton pedig gyönyörű panorámás környezetben sétálhatunk.

## ***Búzaérő körtefa a Fő utca 46. számban***

Kőszegdoroszló nem csak a szőlőtermesztés, de az egyéb gyümölcsök okán is említésre méltó település. A Fő utca 46. szám alatti telken áll egy búzaérő körtefa, mely lassan matuzsálemi korú, hiszen legalább 150 éves, és napjainkban is megörvendeztetni a telektulajdonosokat finom termésével. Életkora és életereje okán a fa helyi védettségű természeti értéként való nyilvántartásba vétele indokolt.

## ***A Pogányban nagy számban élő foltos szalamandra***

A Pogányban csörgedező Doroszlói-patak és környezete értékes vizes élőhely, kiváló életteret biztosít a foltos szalamandrának. A Kőszegi-hegységben nagy számban megtalálható védett állatra az erdőben több helyütt táblákkal hívják fel a figyelmet, a Pogány pedig különösen kedvező életteret biztosít ennek a ritka kétéltűnek, ezért itt kiváló eséllyel megfigyelhetőek.





## ***A Pogány kútjaiban nagy számban élő alpesi-és pettyes gőte***

A Pogányban csörgedező oxigéndús, hűvös vizű Doroszlói-patak mentén számos apró kút épült, de ne az ásott vagy fúrt kutakra gondoljunk, hanem kis kőrákásokra, melyek kiváló, sötét és nyugodt életteret biztosítanak a gótéknak. Nászidőszakuk idején tavasztól nyár végéig van a legnagyobb esélyünk megfigyelni mindennapjaikat, utána ugyanis a szárazföldre kimászva kidőlt fák, kövek, moha alatt tanyáznak.

## ***A Boski-kút***

Kőszegdoroszló mellett a Kőszeg-Lukácsházi víztározó gátja közelében Kőszeg felé sétálva található a Boski-kút forrás, melynek környezetét az évtizedek során a természet visszahódította, ám az idősek emlékeznek még rá, amikor a forrás közelében „ezerjőfüvet” szedtek. Ma csak az igazán jó helyismerettel rendelkező lakosok tudják meghatározni pontos helyét, ám mivel az emlékezetben ma is él a Boski-kút, érdemes lenne „forrásrámolással” egybekötött tereprendezést eszközölni, illetve a faluból valaha idevezető ösvényt kitisztítani. A forrás körüli munkákkal egy helyi kőépítőmester, a szomszédos Cák településről Tóth Gyuri bácsi megbízását javasoljuk, habár az aktuális klíma erősen befolyásolja, hogy éppen hoz-e vizet a forrás.

## ***Kőszegdoroszló Kőszeghegyalja kapuja***

Kőszegdoroszlót a helyiek Kőszeghegyalja kapujaként szokták emlegetni, és keletről érkező igazuk is van, hiszen a Kőszegi-hegységhez, és a hegy lábánál fekvő további 4 településhez Doroszlón keresztül vezet az út. A panoráma értelmezhető egy magas pontról való kitekintés vonatkozásában, ám a Kőszegi hegy látképe a környező településekről, lentről, így például Kőszegdoroszlóról az igazán pazar. A „Kőszeghegyalja kapuja” titulust a jövőben akár egy az autóút felett átívelő szép, stílszerű kapuval vagy az út két oldalán kaput jelképező oszloppal is hirdethetné a falu.

## ***Az egykori Kőszegdoroszlói halastó***

Doroszlón az egykori Halastó körülbelül az 1700-as évekig töltötte be névadó funkcióját, még a török pusztítások utáni időkből feljegyzések vannak a falusi jobbágyság halászati lehetőségeinek földesúri korlátozásairól. A tó az 1857-es térképen már nem látható, korábban elsősorban a Pogány felől érkező árvíz ellen védte a falut, majd az akkori érdekeknek megfelelően legelő vált a területből. Egykori



gátja még ma is szabad szemmel látható. A 2000-es években terveztek ide is egy záportározót, melynek kivitelezése még várat magára.

### ***Az egykori kőszegdorozslói homokbánya***

Cákon kőfejtő, Kőszegdorozslón viszont homokbánya működött, 3-4 féle homokot is bányásztak itt. A kitermelési munkálatok során találtak itt egy hatalmas mamutállkapocs maradványt is, melyről a falunak fotója is van. Az egykori homokbánya területén ma található egy kiépített, ám névtelen forrás is, melynek környezete tereprendezést igényelne, illetve a gigantikus lelet okán további őslénytani feltárások indokoltak az egykori homokbánya területén.

### ***A házi berkenye az evangélikus imaház mögött***

Látványosan nagy és szép berkenyefa áll a dorozslói evangélikus imaház mögött, melyre a főútról Kőszegszerdahely irányából kiváló rálátás nyílik. A fa bőven 100 év feletti, ma is terem, ezért is lenne érdemes helyi védettségű természeti értékként nyilvántartásba venni, hiszen a berkenyék nem szoktak ilyen idős kort megélni. Törzskörmérete 2020-ban 245 cm.

## **Kőszegdorozslói Gyöngyszemek – kiemelkedő ünnepeink és szokások**

### ***Falunap Kőszegdorozslón***

Kőszegdorozsló legnagyobb településen belüli rendezvénye és egyben ünnepe a falunap. A Faluháza kertjében felállított sátorban ilyenkor összegyűlik a falu aprajagya, meghívott fellépők és a helyi színjátszó kör szolgáltatja a kulturális műsorokat, gulyást és pörköltet főznek, hajnalig mulatnak. Többéves hagyomány, hogy ezen a napon Kőszeg Város Koncert Fúvószenekara is végig masírozik a falun, a lakosok ilyenkor házuk kapuja előtt frissítővel és süteményekkel látják vendégül a zenészeket. Kőszegdorozsló szülötte, az azóta Dorozslóból elszármazott Horváth Meggie énekes is minden évben megörvendezteti a falunapra összegyűlt sokaságot műsorával. A falunap minden évben általában július végén lelkes helyi szponzorok anyagi támogatásával valósul meg.

### ***Nőnap ünnepség Kőszegdorozslón***

Kőszegdorozslón mindig is erős volt az összetartás, a hölgyek fontos szerepet töltenek be a település hétköznapi életében éppúgy, mint a közösségi és kulturális



eseményeken. Éppen ezért nemzetközi ünnepnapjukon Nőnap alkalmából a falu kimondottan a hölgyek tiszteletére minden évben megrendezi a Nőnap bált. Ilyenkor a Kőszegdoroszlói, vagy a Kőszegszerdahelyi színjátszókör meglepetésműsorral is készül.

### ***Kőszeghegyaljai Nyitott Pince Nap, Pogány***

A kőszegi és kőszeghegyaljai borászok hagyományt teremtettek 2009-ben, amikor úgy döntöttek, hogy pünkösd vasárnapján kinyitották pincéiket, és egy bortúra keretében kóstolóra, egyszersmind a szőlőhegyekbe invitálták az érdeklődőket és a borkultúra kedvelőit. A rendezvény azóta évről évre egyre nagyobb népszerűségnek örvend, tömött buszok, sőt már kisvonat is szállítja a (bor)túrázókat. Az egyik végpont Cákon a pincesoron, a másik a Pogány kapujában van, innen indulhat a kóstoló, általában 10 kőszeghegyaljai pincészet várja a látogatókat. Az esemény központja a Kőszegdoroszlóhoz tartozó Pogány, ám a településre nem terjed ki a rendezvény, hiszen annak jelenlegi tematikája logisztikailag nem teszi lehetővé Doroszló bevonását. Kőszegdoroszló települési szinten úgy vehetne részt a rendezvényen, ha központilag üzemeltetne egy pincét a Pogányban, amit a fentiekben ismertetett rendezvényen kívül is nyitva tartana, a pince megléte azonban az év további részében is jelentős új turisztikai vonzerőt jelenthetne a falu számára.

### ***Faültetés az újszülött gyermekeknek Kőszegdoroszlón***

Joó Tamás polgármester első ciklusában, 2010-ben elindított egy nagyon szép hagyományt Kőszegdoroszlón, miszerint az újszülött gyermekeknek egy fát ültettek a „Középuton”, fiúknak platánt, lányoknak hársfát. A hagyomány feltámasztására igény mutatkozik, egy a faluba újonnan betelepült kisgyermekes család szívesen vállalná a kis kert/park és a fák gondozását.

### ***Nős-nőtlen futballmérkőzés Kőszegdoroszlón Húsvéthétfőn***

Kőszegdoroszlón minden húsvéthétfőn megrendezik a nős-nőtlen futballmérkőzést. Habár az évtizedekig kiváló eredményeket szerző kispályás kőszegdoroszlói focicsapat már feloszlott, és a futballpályán sem tartanak edzéseket, mérkőzéseket, ezt a hagyományt még tartja a falu.

### ***Betlehemezés házról házra Kőszegdoroszlón***

Kőszegdoroszló alig 250 fős falu, mégis két keresztény vallási felekezet és templom is található itt, a római katolikus és az evangélikus egyházközösség. Előbb volt temploma a katolikusoknak, amit a török rombolás után az akkortájt erősebb



evangélikus gyülekezet újtott fel, majd volt kénytelen átadni a katolikusoknak, habár akkor is még mindig jóval nagyobb lélekszámmal bírtak. Napjainkban is az evangélikusok vannak többen, ők minden évben Advent idején járják a házakat hagyományos betlehemes műsorukkal, ezzel segítve a készülődést a szívekben karácsonyra.

### ***Kangaraszós népi hagyománya Kőszegdoroszlón***

Az úgy nevezett „Kangaraszós” népszokás országos szinten egyedülálló módon csak Doroszló kapcsán kerül említésre, ezért is fontos ezen hagyomány nem csak az emlékezetekben való megőrzése. A kuriózumnak számító népszokásról 2016-ban a kőszegdoroszlói Települési Értéktár is írt. A Települési Értéktár Bizottság kutatásai alapján a hagyomány az 1600 évek utolsó felében keletkezett, „Mindenszentek” idején tartották, a fellelt információk alapján ezt skandálták a házakat járó gyermekek: „Adjanak szegény harangozó gyerekeknek egy katonaförintot vagy egy kangarast !”

## **Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek - kiemelkedő személyek**

*Kőszegdoroszló életében meghatározó vagy jelentős szerepet játszó doroszlóiak élettörténetét és munkásságát reméljük nagyon sok Kőszegdoroszlóba költöző megismeri majd, és a felnövekvő ifjak is tanulhatnak majd életük példájából. Ők valódi Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek, ugyanakkor a jelen munka nem vállalhatja fel töredékesen sem teljes életútjuk ismertetését.*

### ***Torda Géza, a helytörténeti kötet szerzője***

Torda Géza doroszlói lakos írta a Kőszegdoroszló Község Története könyvet. A Torda család az evangélikus felekezet aktív tagja. A Helytörténeti kötet előszavát Bariska István nyugalmazott főlevéltáros írta, ezzel is mintegy viaszpecsétet téve nagyívű összefoglaló munka minőségére. Munkájában támaszkodhatott az előző doroszlói generációk emlékezetére, és a gazdag kőszegi levéltárra. A nagyszerű és hiánypótló könyv megírásáért díszoklevélben részesíthetné Kőszegdoroszló települése a szerzőt.

### ***Jankó István, Doroszló elfeledett „szabadsághőse”***

A fenti pontban említett Torda Géza, a Kőszegdoroszló Község Története c. könyv szerzője egy a Dr. Bariska István 60. születésnapjára Harald Prickler által írt - Egy emberöltő Kőszeg Szabad Királyi Város Levéltárában, Tanulmányok Bariska István 60.



születésnapjára – c. könyv alapján lelt Kőszegdoroszló elfeledett „szociális szabadsághősére”, nevezett Jankó Istvánra, a doroszlói jobbágyfelkelés vezetőjére. A török rombolásokból, az 1532-es kőszegi ostromot követően „talpra álló” Doroszlót Jurisics Miklós halála után testvérének fiai, Ifj. Jurisics Miklós és Jurisics János zálogbirtokosok „bérelték”. A Jurisics fivérek keménykézzel sanyargatták és kizsákmányolták a jobbágyokat, sok egyéb mellett Doroszlótól elvették az erdőt és a már korábban említett Halastavat is. Ezen tetteik odáig vezettek, hogy 3 másik településsel karöltve Doroszló népe és a zálogbirtokos között a jobbágyi engedetlenség miatt konfliktus robbant ki, melyet a falvak bécsi ügyvédek segítségével szándékoztak megoldani. A 200 éves osztrák zálogbirtok idején az ügyeket az Alsó-Ausztriai Kormány és Kamara intézte, az összefogott falvak beadvánnyal fordultak tehát végül a császárhoz. A konfliktus időközben elfajult, Jurisics és a jobbágyság részéről is tettegességbe torkollt, ekkor lépett színre Jankó István egészetelkes doroszlói jobbágy, akit később a lázadás vezetőjeként neveztek meg.

A bizottság végül 600 rajnai forint pénzbüntetés megfizetésére kötelezte a településeket, Jankó István ügyét pedig átadták Jurisicsék kezébe. Harald Prickler, a tanulmány szerzője szerint Jankó István doroszlói jobbágyot, a felkelés vezetőjét, akit az európai parasztháborúk nagy neveihez (Dózsa, Götz von Berlichingen, Gaißmaier, Gubec st.) hasonlít, valószínűleg kivégezték. Jankó István „szabadsághős” tettei előtt méltó módon, emlékmű állításával adózhatna Kőszegdoroszló települése.

## **Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – művészetek és művészi kézművesség**

### ***A Szent Márton templom festményei***

A templom főoltárképét - a közeli Lócs község templomában is dolgozó - Johann Rath osztrák mester készítette 1857-ben. Témája a megdicsőült Szent Márton püspök az angyalok között. A Püspököt kísérő egyik angyal pásztorbotot, a másik a kardot, a harmadik a fél köpenyt tartja. A kép jobb alsó sarkában a festő szignója felett az amiens-i jelenet látható. A festményt a templom copf stílusú főoltárának két szobra fogja közre, melyek Szent Istvánt és Szent Lászlót ábrázolják.



### ***A Kőszegdoroszlói római kori szobormaradvány***

A Pogányban a római korban már éltek népek, a szomszédos város, Kőszegről ilyen régről még semmilyen említés nincsen. Az 1800-as évek végén történt ásatások során régészek találtak itt egy római korból származó Bacchus szobormaradványt. A borivók istenének karja jelenleg a Kőszegi Városi Múzeum birtokában van, a szobor valószínűsíthető teljes formájáról másolat készítése és a faluban történő kiállítása lenne indokolt. A Pogány telektulajdonosai nem nézték jó szemmel az ásatásokat, melyek engedély hiányában nem is folytatódhattak, így máig rejtély övezi, hogy a letűnt korokból mit rejthet még a szőlők-gyümölcsösök alatt a föld. Római korból származó emlék továbbá, hogy a Doroszló mellett épült víztározó gátja környékén őrhely is állt egykoron, mely Savaria-t a mai Szent Vid környékén álló néhai várral „kötötte” össze.

## **Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek – épített értékeink** **(szakrális, lakó- és gazdasági épületek,** **régészet, szobrok, egyébek)**

### ***Szent Márton templom***

A falu közepén áll Kőszeghegyalja legrégebbi temploma, a Szent Márton püspök tiszteletére szentelt, középkori templom, mely a reformáció idején a pösei evangélikus egyház fiúljája volt. A templomot a török idők után az evangélikusok építették újra fel. A 18. század elején visszakapták templomukat a katolikusok. 1769-ben átépítették, ekkor készült a hajó csehsüveg boltozata és épült meg a sekrestye. 1892-ben renoválni kellett, majd az 1975-ös műemléki feltárás során váltak ismertté a templom középkori részletei. Napjainkban a lakosság körülbelül 30%-a katolikus vallású.

### ***Kőszegdoroszlói Evangélikus Társegyházközség temploma***

A község lakói már a 16. század közepén evangélikusok lettek. A község 1633-ban vált anyagyülekezetté. Ezt követően két ízben (1650. és 1666.) is tartottak templomában evangélikus zsinatot. A község lakóit az ellenreformáció és a rekatolizációs templomfoglalás sem tudta megtörni. E mellett a földesúr gazdasági érdekből itt megtúrta a más vallású jobbágyokat is. Volt rá példa, hogy egy - 1683. évben történt - heves kőszegi vallásüldözés következtében kőszegi polgárok a városból elmenekülve adták fel addigi státuszukat és Doroszlón a szabadabb vallási körülmények miatt jobbágyokká lettek. A vallásüldözés után evangélikus templom építésére csak II.



József türelmi rendelete után nyílt lehetőség. A temető melletti telken cáki és doroszlói evangélikus családfők 1792-ben építették az iskola-imaházat, majd az imaházhoz 1839-ben tornyot építettek, végül az épületet 1861-ben Czikker Károly építésszel templommá alakították. Az 1900-as évek elején került sor a templom értékes vörösfenyőből készült födémének kialakítására. Napjainkban a lakosság körülbelül 40%-a evangélikus vallású.

### ***Kőszegdoroszló ősi településképe és szerkezete***

Kőszeghegyalján Kőszegdoroszló őrizte meg leginkább az ősi földművelő magyar falu településszerkezetét. Aki ma összehasonlítja a falu képét az 1857-es faluszerkezetet ábrázoló térképekkel, alig lát különbséget. Habár minden utca a Főút nevet viseli, van azért „Belső út” (a Faluháza oldalán), „Alszeg” és „Főszeg”, valamint „Középút”, a településrészeket még napjainkban is így említik. A 234 fős falu közigazgatási határain belül további területek megnevezése: Pogány, Hosszú-irtás, Doroszlói-erdő, Kenderföldek, Delece, Marcséták, Csarit, Ósborókás, Halastó. A házsámok egymás mellett, egyesével emelkednek, hiszen már egészen régen is, ha akármilyen összeírás volt a faluban, annak elkészítése során is ezt a metodikát követték.

### ***Különleges házak Kőszegdoroszlón***

Kőszegdoroszlón elsősorban a mives kapukkal rendelkező és kapuszínes házak az említésre méltóak, különösképpen a következők: a Fő út 8. alatt a Bertók ház kapuja, a Fő út 18. alatt a Czögödi ház kapuja, a Fő út 23. alatt a Boros féle ház kapuja és épületdísze, a Fő út 29. alatt a Hollósi ház kapuja, a Fő út 37. alatt a Zuic ház kapuja és épületdísze, a Fő út 69. alatt a Kőbányai ház fagerendái, a Fő út 74. alatt a Haramia féle ház kapuja, a ma osztrák tulajdonban lévő Fő út 76. szám alatti Horváth féle ház, mely a Pálinkafőzde mellett áll, udvarán gyönyörű árkados folyosóval. Sok épületen az egykori tulaj neve és az építés évszáma még mind a mai napig olvasható. Az 1860-as években polgári szellemben épültek házak a faluban, tipikus falusi kocka házakat itt nem találunk ma sem!

### ***Az egykori halastó gátmaradványa***

Doroszlón az 1700-as évekig volt egy halastó, mely a hegy felől érkező patakok áradásai ellen védte a falut, gátjának maradványa azonban még ma is szabad szemmel kivehető, illetve a falu lakosai még ma is így, Halastóként említik a területet. Tervek szerint a területet újra régi funkciójának megfelelően, záportározó kialakításával hasznosítanák, ezen jövőbeni intézkedésekhez az eredeti gát



fennmaradása kulcsfontosságú lehet. Az engedélykéres során pozitív elbírálásban részesült a tervezet, a megvalósításhoz környékbeli szponzorok és a falu hathatós együttműködése szükséges, egy igazi turisztikai attrakció születhetne a régi-új Halastóból.

### ***Az új gát a Cádi-patakon***

2020-ban a Cádi-patakon elkezdték egy gát építését. A beruházás kb. 200 millió Ft értékű, haszna megkérdőjelezhetetlen az áradások által sokszor sújtott településen. A gátnak a jövőre nézve a Halastó elképzeléshez hasonlóan akár turisztikai vonzereje is lehet.

## **Kőszegdorozslói Gyöngyszemek – Vendégcsalगतó és vendégfogadó gyöngyszemek**

### ***A Faluház vendégfogadó szobája***

Az alpannonia® projektből a Faluház emeletén bakancsos turisták fogadására kiválóan alkalmas vendégtér kerül kialakításra, a tervek elkészültek, most már csak a kivitelezésre, illetve ezt követően a környékben népszerű turistautak fáradt vándoraira várnak. Az épület központi fekvése és az alpannonia® pályázatból szerzett új funkciója okán több további, a falu turisztikai minőségének javulását előidéző funkciót is betölthetne, mint például élelmiszerüzlet, kávézó, turisták boltja...

### ***Az „alpannonia® kapu” a Faluház előtt***

Az alpannonia® projektből a Faluház előtt az alpannonia® túraútvonal több településén is visszaköszönő egységes, úgynevezett „alpannonia® kapu” került kialakításra, mely a jövőben a rajta elhelyezett információs táblák segítségével a bakancsos turisták tájékozódását lesz hivatott ellátni. A „kapu” szomszédságában ivókút szolgálhatna frissítővel a megfáradt túrázók és kerékpárosok számára.

### ***A Kampits Családi Pince a Pogány bejáratában***

A Kampits Pince barátságos környezetben, szőlőik szomszédságában, a Pogányban található. Egy igazi földbeásott pince, melynek illatát és atmoszféráját nehéz lenne leírni, sokkal inkább meg kell tapasztalni. Boraik alapanyagát 100% -ban saját maguk dolgozzák fel, azokat üvegpalackban, folyóborként, illetve borkóstolók keretein belül értékesítik. A család középső fia, László a koszegibor.hu weblap szerkesztője, egyben





a kőszegi boros körforgás központi alakja. A Kampits Pince rendszeres résztvevője boros nyíltnapoknak, pincelátogató bortúráknak.

### ***Az Alasz Pince a Pogány panorámás felső útján***

2017-ben az Alasz család vásárolt egy gyönyörű panorámával rendelkező 1,6 hektáros birtokot a Kőszegi hegy lábánál, a Pogány völgyben. A terület adottságait és turisztikai vonz erejét kihasználva a borturizmus irányába nyitottak, a természet lágy ölen, a szőlőtőkék mellett borkóstolókat tartanak. Az Alasz Pince rendszeres résztvevője boros nyíltnapoknak, pincelátogató bortúráknak.

### ***Akácos Vendégházak a Pogányban***

A szőlőbirtokokkal körülölelt Akácos Vendégházak nyugodt, természetközeli kikapcsolódást és pihentető egyben magas színvonalú szállást biztosítanak a Pogány szőlőhegy bejáratánál. Az erdő mellett található, könnyű megközelítési lehetőséggel rendelkező különálló, de egymás közelében fekvő vendégházak egy 8000 m<sup>2</sup>-es lankás területen fekszenek.

### ***Baráth Klementina „Szalamandra” vendégháza a Pogányban***

Az akár 12 fő befogadására alkalmas vendégház igazán kellemes időtöltést és a pazar környezet okán nagyszerű feltöltődést garantál a jövőbeli vendégeknek. A telken álló rönkház a felújítást követően esőbeálló, vagy kiváló fotópont lesz, a vadszőlővel befutott épület pedig régi parasztháznak van berendezve. A munkálatok után az egység nyitása várhatóan 2020 nyarán történik.

## **Kőszegdorozslói Gyöngyszemek – Helyi termékek és a helyi gazdaság megtartói**

*Kőszegdorozsló megtartó erejét biztosítják és növelik az itt működő vállalkozások, melyek adóikkal és jelentős adományaikkal is segítik Kőszegdorozsló fejlődését.*

### ***Helyi termékek***

A helyi terméket, élelmiszert és alapanyagot vagy részterméket előállító gyártók és feldolgozók a vidékre jellemző termények és erőforrások helyben történő feldolgozásával megerősítik településük, és az egész Natúrpark térség helyi gazdasági bázisát, amely egyben jelentős hozzáadott értéket jelent a térségbe látogató vendégeknek és turistáknak, valamint a térségen kívüli értékesítés esetén, mintegy járulékosan, jó híret viszik a településnek és magának a natúrparknak is.



## ***Helyi mezőgazdálkodás***

Magyarországon a falvak, nemritkán egységes birtokként, vagy birtokközösségként a táj és a természet fenntartóiként szolgáltak évszázadokig, és szolgálnak ma is. Doroszlón példának okáért 1831-ben született, egy az erdők védelmében hozott határozat, melynek pontos címe: „Doroszlói Helységnek Örökös Contractus Levele”. A határozat 10 pontba szedve részletezi a Doroszlóhoz tartozó erdőségek védelmet szolgáló intézkedéseket. Ír például egy új tisztség, az „erdő-pásztor” bevezetéséről, akit minden évben Szent György napján választanak. Továbbá a határozatban többek között az erdőt károsító esetleges szabályszegések pénzbeli büntetéséről is rendelkeztek. A „Contractus” végére odaírták, és ezt aláírásukkal szentesítették is, hogy az újonnan hozott szabályok örökkön örökké hatályosak maradnak. Minden olyan vállalkozás, egyéni-, családi- és közösségi kezdeményezés, amely a hagyományos paraszti gazdálkodás gyakorlatának a kornak megfelelő, környezettudatos megújítását szolgálja, az közvetlenül és közvetetten is szolgálja a település természeti és közösségi helyi értékeinek a megújítását és tartós fenntartását.

## ***Ökológiai gazdálkodás***

A natúrparki települések és az egész Natúrpark környezeti értéke szempontjából különös jelentősége van az ökoporták, és a falusi önfenntartó, környezettudatos kisgazdasági kezdeményezéseknek, amelyet sokszor más munka mellett tartanak fenn családok, vagy gazdálkodó közösségek.

## ***Kézműves foglalkozások***

A Natúrparki településeken a helyi termék előállító kézművesek, művészek és művészi kézművesek, akik egyszerre szolgálják a település kultúrtörténeti és gazdaságtörténeti értékeinek a megújítását – a natúrparki települések valódi gyöngyszemei. A településen egykor jellemző mesterségek utódai ma is kincset érnek, így a kovácsok helyébe lépő lakatosok, gépjármű-, gép- és szerszámszerelők, a hagyományos mesterségek továbbvivői és az azokat a mai formában képviselők mind életet és gazdasági erőt adnak a településnek.

## ***Lakóhelyek, lakókörnyezet és környezettudatosság***

A natúrparki településeken nagyon fontos szolgáltatást végeznek az építő, és az építéshez kötődő vállalkozások, a kőművesek, az ácsok és tetőfedők, a villany- gáz-,



víz- és fűtés szerelők, a modern megújuló energiákkal foglalkozó vállalkozások, a kertészeti-, kertépítő- és tájépítő vállalkozások és szolgáltatók.

### ***Helyi szolgáltatások***

A már elérhető vagy megkezdeni kívánt helyi szolgáltatások erősen javítják a település életminőségét, kedvezően hatnak a település lakosságmegtartó erejére, és gazdasági szövetére. A lakossági és személyi szolgáltatások széles köre (fodrászat, bolt, természetgyógyász stb.) mellett, a gazdasági és pénzügyi szolgáltatások megkezdésével illetve megerősítésével is javítható a település jövőpotenciálja. A rugalmas-, a részidős- és a távmunka lehetőségeinek terjedésével kedvezőbb helyzetbe kerülhetnek településeink, hogy fiatalabb generációk, és fiatal családok is otthonul válasszák a natúrparki településeket. Ez hosszútávon kedvezően hat a település fennmaradására, és hagyományos közösségi értékeinek a megerősítésére.

### ***Naisz Méhészet Kőszegdoroslón***

A Naisz Méhészet több mint, 50 éves múltra tekinthet vissza, jelenleg a családi vállalkozás második és harmadik generációja, főként a kétgyermekes édesanya, Kutschiné Naisz Ágota műveli ezt az ősi mesterséget. A nagyszülők által elsajátított fogások megtartása mellett új technológiákat is használnak, a helyben termelt mézet nagyrészt helyben, Kőszeghegyalján értékesítik. Jelenleg 230 szorgos méhcsaládot gondoznak, mely az egész családnak elegendő feladatot ad. Fő profiljuk a helyi különlegességnek számító gesztenyeméz előállítás, továbbá repce-, vegyes virág- és akácmézeket is termelnek. Természetes úton előállított, igazi mézük mindenféle mesterséges adalékanyagtól mentes. Natúrparki programokon, települési rendezvényeken méhészeti bemutatók tartását javasoljuk.

## **Kőszegdoroslói Gyöngyszemek – Kőszegdoroslót megtartó jelentős közösségek**

### ***Kőszegdoroslói Önkéntes Tűzoltó Egyesület***

Kőszegdorosló összetartó lakóközössége nagyon büszke az 1894 óta töretlenül működő Önkéntes Tűzoltó Egyesületre. Társadalmi munkából és adományokból (pl. Kőszegdoroslói színjátszókör segítségével) épült 3 évig tűzoltószertárunk, melyet a 2010-es évek elejére adtak át használatra.



## ***Kőszegdorozslói Színjátszókör***

Kőszegdorozsló legaktívabb szerveződése a Színjátszókör, kulturális előadásaiakon túl a bálokat és egyéb falusi rendezvényeket is ők szervezik, nélkülük biztosan komorabb lenne az élet a településen, humoros műsoraiktól hangos nevetés hallatszik a faluban. Bevételeikkel a jó ügy érdekében a falut és egyéb civil szervezeteket is támogatnak.

## ***Az Evangélikus Egyházközség és a Sartoris Szeretetszolgálat munkája Kőszegdorozslón***

Az Evangélikus Egyházközség gondozásában 2008-óta működik a nemescsói központú Sartoris Szeretetszolgálatot, melynek célja az egyházközség időseinek megsegítése. Látva munkájuk szervezettségét, a környező önkormányzatok feladatellátási szerződést kötöttek az alapítvánnyal. A Szeretetszolgálat feladatai közé tartozik a házi segítségnyújtás, a szociális étkeztetés, és a falugondnoki feladatok. Három konyháról látják el az idős, rászoruló embereket összesen 17 településen, köztük Kőszegdorozslón is. Tizenegy gondozónő napi szinten 50 emberhez jut el.

## **Kőszegdorozslói Gyöngyszemek – Sport, hobbi, szabadidő**

### ***Kőszegdorozsló kerékpárútvai***

Kőszegdorozslót a Pogánnyal, és így az Írottkö Natúrpark Kerékpárúttal a Szent Márton-útvonalnak (Gyöngyös menti túraút) minősített földút köti össze, mely kiválóan alkalmas gyalogos és kerékpáros közlekedésre. A Veloregio kerékpáros projekt segítségével Kőszegdorozsló a kőszegi kerékpáros kör része lesz. Dorozslói lakosok felvetése volt, hogy a kerékpárút mellé fiatal gyümölcsfákat lehetne ültetni, ezt indokolná a tény, hogy az említett Szent Márton-út meglehetősen napos és nyílt területen, szántók és gyümölcsösök között halad. Érdeemes lenne egy ivókút létesítésének lehetőségét megvizsgálni, mely a Faluház előtt „alpannonia® kapu” szomszédságában olthatná a megfáradt túrázók és kerékpárosok szomját.

### ***Gyalogtúrázás Kőszegdorozslón***

A Kőszegi-hegység szépsége „lentről”, Kőszeghegyalja kapujaként Kőszegdorozslóból látható igazán. Aki azonban fel szeretne menni a hegyre, az is megtalálja számítását, a faluból ugyanis például az alpannonia® túraútvonal sárga jelzését követve patakok mentén és erdőkön át Cákra, a Pogányba, vagy Kőszegszerdahelyen át Velembe,



illetve déli irányban akár a Csömötehegyre, majd Lukácsházára is eljuthatunk. A gyalogos és kerékpáros túrázók bizonyára örömmel vennék, ha létesülne a faluban, vagy konkrétan a Faluházban egy kis vendéglátóegység (büfé-falatozó-kávézó), esetleg egy rövid nyitva tartású bolt.

### ***Kerékpározás Kőszegdoroszlón***

Kőszeghegyalján Doroszló abban a szerencsés helyzetben van, hogy az egyébként nem túl forgalmas ám annál inkább dimbes-dombos autót út elkerülésével is megközelíthető Kőszegről az Írott-kő Natúrpark Kerékpárúton és a Szent Márton-úton a Pogány felől, vagy akár Szombathelyről is Lukácsháza, majd a Lukácsházi víztározó gátjának irányából. A jó országúti és mountainbike terepadottságok indokoltá teszik egy kis kerékpárkölcsonzó, vagy éppen kölcsönző/szervízpont, amolyan igazi „turisták boltja” létesítését a településen, vagy konkrétan a Faluházán.

## **Megjegyzés**

A Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek a LEADER alapú, natúrparki szemléletű helyi értékek gyűjteményét tartalmazza. Kőszegdoroszló Képviselőtestülete által jóváhagyott LEADER alapú, natúrparki szemléletű helyi értékekhez kötődően LEADER helyi érték alapú pályázatot nyújthatnak be vállalkozások, gazdálkodók és civil szervezetek.

A XXX./2012. sz. törvény alapján a települési helyi értéktár bizottság az elkészült Kőszegdoroszlói Gyöngyszemek gyűjteményből, és természetesen egyéb forrás alapján is indítványozhatja a települési önkormányzati testületnek a települési értéktár bővítését, abba újabb települési érték felvételét.

Az értéktár bizottság és a testület azt is indítványozhatja, hogy egyes települési értékek Vas megyei értéktárba felvételre kerüljenek!

A XXX./2012. szerinti települési értéktárból a következő települési értéket javasoljuk a Vas megyei értéktárba felvenni:

- Kangaraszás népi hagyománya Kőszegdoroszlón

Az anyag szövegét összeállította: Bakos Márton, Gyórfy Gábor - Írott-kő Natúrparkért Egyesület

